

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 grudnia 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący – Sędzia SA – Agata Zając (spr.)

Sędzia SA – Marek Podogrodzki

Sędzia SA – Ewa Stefańska

Protokolant – sekr. sąd. Agnieszka Janik

po rozpoznaniu w dniu 20 grudnia 2012 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa A. D. (1)

przeciwko (...) S.A. w S.

o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone

na skutek apelacji, pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów

z dnia 29 marca 2012 r., sygn. akt XVII AmC 3727/10

I zmienia zaskarżony wyrok w całości w ten sposób, że:

1) oddala powództwo;

2) zasądza od A. D. (1) na rzecz (...) S.A. w S. kwotę 377 zł (trzysta siedemdziesiąt siedem) tytułem zwrotu kosztów procesu;

II zasądza od A. D. (1) na rzecz (...) S.A. w S. kwotę 270 zł (dwieście siedemdziesiąt) tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt VI ACa 875/12

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 20 grudnia 2012 r. A. D. (2) wniosła o uznanie za niedozwolone postanowienia stosowanego przez pozwanego (...) SA w S. wzorca umowy o treści: „Klient ma obowiązek sprawdzenia zakupionego towaru czy jest kompletny i nie ma uszkodzeń mechanicznych !!!!!!!”

Powódka wskazała, że pozwany posługuje się tym wzorcem umowy w sklepie w Ł., załączając zdjęcie wzorca, zaś kwestionowane postanowienie kształtuje uprawnienia każdego potencjalnego konsumenta odwiedzającego placówkę handlową pozwanego w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami i w sposób odbiegający od przepisów art. 3 ustawy o szczególnych warunkach sprzedaży konsumenckiej.

Pozwany wniósł o oddalenie powództwa, podnosząc że kwestionowane postanowienie nie jest zawarte we wzorcu umowy, a jest tylko informacją pozwanego skierowaną do potencjalnych nabywców i nie mającą mocy wiążącej, w

postanowieniu nie została przewidziana żadna sankcja wywołująca dla konsumenta negatywne konsekwencje, zaś zamieszczając powyższą informację pozwany jedynie miał na celu poinformowanie klientów, że zapewnia im warunki do zbadania zakupionych towarów.

Wyrokiem z dnia 9 marca 2012 r. Sąd Okręgowy w Warszawie Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów uznał za niedozwolone i zakazał stosowania przez pozwanego w obrocie z konsumentami postanowienia wzorca umowy o następującej treści: „Klient ma obowiązek sprawdzenia zakupionego towaru czy jest kompletny i nie ma uszkodzeń mechanicznych !!!!!”, zasądził od pozwanego na rzecz powoda 360 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego, polecił pobranie od pozwanego kwoty 600 zł tytułem opłaty od pozwu i zarządził publikację prawomocnego wyroku w Monitorze Sądowym i Gospodarczym na koszt pozwanego.

Sąd Okręgowy ustalił, że pozwany prowadzi działalność gospodarczą polegającą na sprzedaży towarów. W lokalu sklepowym, w którym sprzedaż jest prowadzona, pozwany wystawia skierowany do konsumentów wzorzec, który zawiera kwestionowane przez powoda postanowienie, stosując je w obrocie z konsumentami.

Sąd Okręgowy przytoczył kilka definicji wzorca umownego:

- postanowienia kształtujące treść stosunku prawnego wiążącego strony,
- klauzule, opracowane przed zawarciem umowy i wprowadzone do stosunku prawnego przez jedną ze stron w ten sposób, że druga strona nie ma wpływu na ich treść; dodatkowo są zwykle opracowane w oderwaniu od konkretnego stosunku umownego i w sposób jednolity określają treść przyszłych umów,
- każda klauzula umowna narzucona przez jedną ze stron stosunku prawnego z wyłączeniem możliwości rzeczywistego wpływu drugiej strony na istnienie i treść tego postanowienia, a tym samym na kształt nawiązywanego stosunku prawnego,
- propozycje postanowień składających się na treść stosunku prawnego, przeznaczonych do masowego stosowania przez tego, kto je ustalił.

Sąd Okręgowy uznał, że wzorcem umownym jest każda klauzula umowa narzucona przez jedną stronę stosunku prawnego z wyłączeniem możliwości rzeczywistego wpływu drugiej strony na istnienie i treść tego postanowienia, nie ma znaczenia z ilu postanowień składa się wzorzec, zatem jedna klauzula może stanowić wzorzec umowny, jeśli jest przygotowana przez jedną ze stron umowy dla wielu umów, które mogą być zawarte w przyszłości.

Sąd Okręgowy powołał się też na Dyrektywę Rady 93/13/EWG z 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich, zgodnie z którą konsument musi otrzymać taką samą ochronę zarówno w umowach zawieranych ustnie, jak i na piśmie, bez względu na to, czy postanowienia pisemnej umowy zostały zawarte w jednym czy w kilku dokumentach.

Sąd Okręgowy wskazał, że kwestionowane postanowienie jest umiejscowione na terenie sklepu, jak również przy kasie, aby każdy konsument zapoznał się z nim przed zawarciem umowy, a konsument nie ma wpływu na treść postanowienia, które odnosi się do masowo zawieranych umów kupna-sprzedaży z udziałem konsumenta. Treść postanowienia pochodzi od przedsiębiorcy, który poprzez swoich pracowników, wystosowując do klientów przedmiotowy wzorzec kształtuje treść stosunku umownego z klientem.

Sąd Okręgowy stwierdził, że postanowienie stosowanego przez pozwanego wzorca umowy nie dotyczy głównych świadczeń stron umowy, gdyż reguluje wyłącznie kwestię sprawdzenia zakupionego towaru.

Oceniając, czy zakwestionowane postanowienie kształtuje prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy Sąd Okręgowy wskazał, że zgodnie z ustawą z dnia 27 lipca 2002 r. o szczególnych warunkach sprzedaży konsumenckiej oraz o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz. U. Nr 141 poz. 1176 ze zm.) obowiązki podmiotowe dotyczące umożliwienia sprawdzenia jakości towaru konsumpcyjnego nałożone zostały

na przedsiębiorcę, a ustawa nie nakłada na konsumenta obowiązku sprawdzenia towaru. Przedsiębiorca obciąża zatem konsumenta weryfikacją towaru, czy jest kompletny i nie ma uszkodzeń technicznych, podczas gdy nie przewidują tego przepisy prawa, zaś obowiązek ten uznać trzeba za uciążliwy.

W ocenie Sądu Okręgowego kwestionowane postanowienie może też wprowadzać konsumentów w błąd co do przysługujących im uprawnień w zakresie odpowiedzialności sprzedawcy.

Tym samym w ocenie Sądu Okręgowego kwestionowane postanowienie stanowi niedozwolone postanowienie umowne w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., co uzasadnia zakazanie pozwanemu jego stosowania w obrocie z konsumentami na podstawie art. 479⁴² k.p.c.

Apelację od wyroku Sądu Okręgowego wniósł pozwany, zaskarżając wyrok w całości i zarzucając:

- naruszenie przepisów prawa materialnego, a to: art. 385¹ i 385² k.c. przez ich błędną wykładnię i przyjęcie, że kwestionowane sformułowanie ma charakter niedozwolonych klauzul umownych, podczas gdy takie sformułowanie nie wiąże się z żadnymi negatywnymi konsekwencjami dla Klienta, a tym samym nie można uznać, że wprowadza dysproporcje w relacjach stron umowy, w związku z czym nie można mówić o jakimkolwiek naruszeniu interesów konsumentów

- naruszenie art. 384 k.c. przez uznanie, że wskazana klauzula stanowi wzorzec umowy, podczas gdy zdanie miało wyłącznie charakter informacyjny.

Wskazując na powyższe pozwany wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku przez oddalenie powództwa w całości lub o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Warszawie Sądowi Ochrony Konkurencji i Konsumentów do ponownego rozpoznania z zasądzeniem kosztów.

Powódka wniosła o oddalenie apelacji z zasądzeniem kosztów.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Apelacja zasługuje na uwzględnienie.

Dokonane przez Sąd Okręgowy ustalenia faktyczne są prawidłowe i Sąd Apelacyjny ustalenia te przyjmuje za własne.

Błędnie jednak zdaniem Sądu Apelacyjnego Sąd Okręgowy uznał, że wywieszona w sklepie prowadzonym przez pozwanego informacja o treści wskazanej w pozwie stanowi wzorzec umowny podlegający kontroli prowadzonej na podstawie przepisów

Przepisy kodeksu cywilnego nie zawierają definicji wzorca umowy, jedynie w art. 384 § 1 k.c. wymienione są przykładowo ogólne warunki umów, wzór umowy, regulamin.

W ocenie Sądu Apelacyjnego należy odróżnić pojęcie wzorca – jako zbioru postanowień umownych, od pojęcia klauzuli – konkretnego postanowienia zawartego we wzorcu lub umowie. O ile pojedyncze klauzule mogą stanowić element umowy i być narzucone kontrahentowi nawet bez użycia wzorca, będąc przedmiotem kontroli in extenso, o tyle kontrola in abstracto dotyczy postanowień zawartych we wzorcu umowy, rozumianym jako zbiór klauzul.

Za wzorzec nie może być więc uznana pojedyncza klauzula, nie można bowiem dokonać oceny abuzywności pojedynczej klauzuli w oderwaniu od wzorca w jakim jest zawarta lub umowy do jakiej została wprowadzona.

Kontrola wzorców umownych jest nierozdzielnie związana ze swobodą umów – w ramach swobody umów przedsiębiorca może wybrać model zawierania umowy przy zastosowaniu wzorca, ale swoboda ta ograniczona jest przepisami dotyczącymi klauzul abuzywnych i kontrolą – zarówno incydentalną, jak i abstrakcyjną.

Kontrola prowadzona na podstawie przepisów art. 479³⁶ k.p.c. i nast. dotyczy postanowień zawartych w stosowanym przez przedsiębiorcę wzorcu umownym. Przedmiotem kontroli jest więc konkretna klauzula, ale stanowiąca element wzorca – kontrola abstrakcyjna ma zapobiegać stosowaniu przez przedsiębiorców, często maso zawierających z konsumentami umowy przy użyciu wzorców umownych, stosowania w tych wzorcach postanowień objętych dyspozycją art. 385¹ k.c. Inny charakter ma kontrola incydentalna, która może obejmować nie tylko umowy zawierane przy użyciu wzorca i w ramach której konsument może żądać uznania za niedozwolone każdego postanowienia umownego, które nie zostało z nim uzgodnione indywidualnie.

Istotną przesłanką do wszczęcia kontroli wzorca jest stosowanie tego wzorca przez przedsiębiorcę w umowach zawieranych z konsumentami.

Zgodnie z art. 479³⁹ k.p.c. można wystąpić z żądaniem uznania postanowienia wzorca umowy za niedozwolone również wtedy, gdy pozwany zaniechał jego stosowania, o ile od tego zaniechania nie upłynęło sześć miesięcy, zaś art. 479⁴⁰ k.p.c. stanowi, iż zaniechanie przez pozwanego stosowania zaskarżonego postanowienia wzorca umownego po wytoczeniu powództwa nie ma wpływu na bieg postępowania. Oba powyższe przepisy regulują szczegółowe sytuacje związane z zaniechaniem stosowania wzorca, zatem przesłanką zastosowania przepisów art. 479³⁶ k.p.c. i nast. jest stwierdzenie, że przedsiębiorca stosuje wzorzec, a więc rzeczywiście zawiera umowy przy jego użyciu.

Nawet przy uznaniu, że wskazana w pozwie wywieszka sklepowa jest wzorcem umownym, nie ma podstaw do przyjęcia, w ustalonym przez Sąd Okręgowy stanie faktycznym, że wzorzec ten jest stosowany przez pozwanego.

Zgodnie bowiem z art. 384 k.c. ustalony przez jedną ze stron umowy wzorzec wiąże drugą stronę, jeśli został jej doręczony przed zawarciem umowy; wyjątek w wypadku umów zawieranych z konsumentami dotyczy umów powszechnie zawieranych w drobnych, bieżących sprawach życia codziennego, w których posługiwanie się wzorcem jest zwyczajowo przyjęte. Nie ma podstaw do uznania, że umowy zawierane w ramach prowadzonej przez pozwanego działalności gospodarczej należą do umów objętych wyjątkiem z art. 384 § 2 k.c., zatem wzorzec stosowany przez pozwanego, aby był wiążący, musi być doręczony przed zawarciem umowy. Samo wywieszenie informacji skierowanej do klienta nie jest równoznaczne z wręczeniem wzorca, zaś niedopełnienie wymagań związanych z doręczeniem wzorca powoduje, że nie dojdzie do zawarcia umowy „z użyciem wzorca”, a więc konsument nie będzie treścią wzorca związany.

Z treści pozwu nie wynika, aby powódka powoływała się na fakt wręczenia konsumentowi „wzorca umownego” przy zawieraniu umowy, a więc nie ma podstaw do uznania, że wzorzec „był stosowany”. Istotą kontroli abstrakcyjnej jest ocena, czy postanowienia wzorca mogą kształtować w określony sposób prawa i obowiązki stron, a więc że przy użyciu wzorca dochodzi do zawarcia umowy, w ramach której konsument jest związany stosowanym przez przedsiębiorcę wzorcem umownym. Wobec braku możliwości skutecznego związania konsumenta treścią wywieszanej w sklepie informacji, nie ma podstaw do przyjęcia, że treść tej informacji może kształtować prawa i obowiązki konsumenta w jakikolwiek sposób.

Ostatecznie zaś, nawet gdyby możliwe było przyjęcie, że mamy do czynienia ze wzorcem stosowanym przez pozwanego w umowach z konsumentami należy wskazać, iż treść kwestionowanego postanowienia, jako sprzeczna z przepisami ustawy z dnia 27 lipca 2002 r. o szczególnych warunkach sprzedaży konsumenckiej oraz zmianie Kodeksu cywilnego (Dz. U. Nr 141, poz. 1176 ze zm.) o charakterze bezwzględnie obowiązującym, jest nieważna i nie kształtuje praw i obowiązków stron.

W dniu 13 stycznia 2011 r. Sąd Najwyższy podjął uchwałę w sprawie III CZP 119/10 (OSNC 2011/9/95) stwierdzając, że postanowienie wzorca umowy, sprzeczne z bezwzględnie obowiązującym przepisem ustawy, nie może być uznane za niedozwolone postanowienie umowne (art. 385¹ § 1 k.c.).

Treść kwestionowanego postanowienia nakłada na konsumenta obowiązek sprawdzenia zakupionego towaru pod względem jego kompletności i braku uszkodzeń mechanicznych.

Tymczasem przepisy ustawy o sprzedaży konsumenckiej, w szczególności art. 3 tej ustawy, nakładając na sprzedawcę obowiązki w zakresie udzielenia kupującemu jasnych, zrozumiałych i niewprowadzających w błąd informacji dotyczących towaru konsumpcyjnego oraz w zakresie zapewnienia konsumentowi możliwości wyboru towaru i sprawdzenia jego jakości, kompletności oraz funkcjonowania głównych mechanizmów i podstawowych podzespołów, nie uzależniają odpowiedzialności sprzedawcy od zachowania przez konsumenta jakichkolwiek aktów staranności, w tym nie nakładają obowiązku sprawdzenia towaru – konsument może poprzestać na zapewnieniu sprzedawcy, które jest prawnie wiążące i rodzi jego odpowiedzialność za zgodność towaru z umową.

Zgodnie z art. 11 ustawy o sprzedaży konsumenckiej uprawnień unormowanych w ustawie nie można wyłączyć ani ograniczyć w drodze umowy zawartej przed zawiadomieniem sprzedawcy o niezgodności towaru konsumpcyjnego z umową; w szczególności nie można tego dokonać przez oświadczenie kupującego, że wie o wszelkich niezgodnościach towaru z umową.

Nakładanie więc na konsumenta nabywającego towar dodatkowych obowiązków, nie przewidzianych ustawą o sprzedaży konsumenckiej, których zaniechanie mogłoby prowadzić do wyłączenia odpowiedzialności sprzedawcy, jest postanowieniem nieważnym z mocy prawa (art. 58 § 1 k.c.), a tym samym nie podlegającym ocenie w świetle przesłanek art. 385¹ k.c.

Mając powyższe na względzie, na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. Sąd Apelacyjny orzekł jak w sentencji.

O kosztach postępowania orzeczono na podstawie art. 98 k.p.c.